

(/)

🏠 (/) > Diverse (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Om tyranni

Om tyranni

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 284

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/om-tyranni>) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på <https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/om-tyranni>) **in** (<https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/om-tyranni&title=>)

Timothy Snyder

Om tyranni. 20 ting vi kan lære af det 20. århundrede

Illustreret af Nora Krug. Gads forlag 2026

Af Ole Schramm. Cand.mag. i historie og musik

Hvis man forestiller sig, at bogen er en traditionel bog, hvor der er en tekst, der er ledsaget af illustrationer, bliver man overrumplet, når man ser på, hvordan denne bog fremtræder. Tekst og billeder indgår i et samspil, som skal ses som et hele. Forfatter og illustratør medvirker som ligeværdige partnere i tilblivelsen af denne grafiske bog, som vil fremme forståelsen af sit budskab med visuelle midler. Teksten er ikke sat med gængs typografi, men der er i stedet anvendt en håndskrift, der er let læselig.

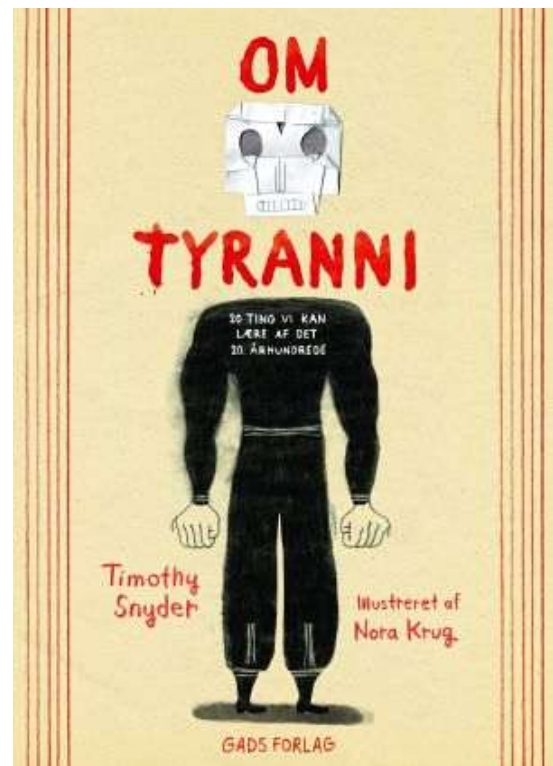
Timothy Snyder, der er professor i historie på University of Toronto i Canada, står for teksten. Han har udgivet en lang række bøger, som også er oversat til dansk, som fx *Sort jord. Holocaust som historie og advarsel* (2015, på dansk 2016) og *Bloodlands. Europa mellem Hitler og Stalin* (2010, 3. danske udgave 2024). Det er barske emner, som Timothy Snyder beskæftiger sig med. Det er studier i kalkuleret grusomhed og ondskab.

Nora Krug er en tysk-amerikansk forfatter og illustratør. Hun underviser på Parsons School of Design i New York og er forfatter til den grafiske erindringsbog *Heimat*. Et tysk familiealbum (2018, på dansk 2019). Det er tydeligt at se, at denne bog har været et forlæg for nærværende bog *Om tyranni*. Hun skriver selv i afsnittet om billedkreditering: "I denne bog har jeg kombineret mine egne illustrationer i akvarel, blyant og papirfoldning med fotografier og andet visuelt materiale fra forskellige historiske perioder og kulturelle sammenhænge. Det har jeg gjort for at fremhæve tyranniets universelle og tidløse karakter" (s. 122). I *Heimat* kalder hun nogle af afsnittene for scrapbøger, der iflg. *Den Danske Ordbog* betyder "bog med sider til indklæbning af avisudklip, billeder, trykte rejseminder, programmer, billetter og andet materiale, der evt. kan forsynes med personlige notater og kommentarer". Det er nok det nærmeste, man kommer en karakteristik af denne genre.

I bogen *Om tyranni* indledes prologen *Historie og tyranni* med ordene "Historien gentager ikke sig selv, men man kan godt tage ved lære af den" (s. 6). Derefter følger de 20 sætninger, som vi kan lære af historien. Den første sætning, vi skal huske, er "Adlyd ikke på forhånd". Nedenunder ses et billede, som tilsyneladende viser en ganske ufarlig situation, hvor en mand i baggrunden af billedet ligger og sover i en hængekøje i en skov. I forgrunden står en kvinde og skaber skulpturer af træstubbe, der alle ligner den mand, vi ser i hængekøjen. Pointen er, at skulpturerne åbenbart er kloner eller uselvstændige væsener, der er ligeså uskadelige og uden egen vilje. Dog har figuren helt til højre fået en medalje på jakken. Han er åbenbart blevet belønnet, fordi han er en person, der adlyder på forhånd.

Under billedet følger en tekst, som forklarer, hvorfor det er vigtigt at huske på sætningen over billedet: "Autoritær magt er for det meste blevet overdraget frivilligt. I tider som disse prøver den enkelte at forudsige, hvad en undertrykkende regering ønsker af ham eller hende og tilbyder det selv uden at være blevet bedt om det. En borger, som tilpasser sig på denne måde, viser magten, hvor langt den kan gå".

Billedet skal sammenholdes med det foto, som vi ser på næste side. Det er ganske modbydeligt. Her er pointen, at "østrigsk lydighed på forhånd (efter indlemmelsen af Østrig i Tyskland 1938) afgjorde østrigske jøders skæbne. Østrigske nazister arresterede jøder og tvang dem til at vaske pro-østrigske symboler af fortovene". Kommentaren til fotoet lyder "Det var afgørende, at mennesker, som ikke var nazister, var tilskuere og mere sig" (s. 9). Herfra var der ikke langt til, at Adolf Eichmann samme år oprettede Det Centrale Kontor for Jødisk Udvandring. I Tyskland fulgte den berygtede Krystalnat.

Sidste del af den ledsagende tekst til den første sætning er en omtale af det uhyggelige forsøg, som den amerikanske psykolog Stanley Milgram udførte i USA, hvor han ville undersøge, om der fandtes en særlig autoritær personlighedstype. Han fandt frem til, at forsøgspersonerne udviste så megen lydighed og vilje til at skade andre, hvis de fik besked på det.

Derefter følger 19 andre sætninger, som skal få os til at tænke os om. En oversigt over sætningerne kan ses på de to første sider af prologen. De spænder over meget forskellige områder fra det politiske som "Forsvar institutionerne", "Pas på etpartistaten", "Vær på vagt over for paramilitære enheder", "Husk på din professionelle etik", og "Tænk dig om, hvis du skal bære våben" og til mere etiske og moralske sætninger som "Bidrag til gode formål" og "Få øjenkontakt med folk og snak med dem", og der er sætninger, som opfordrer til, at vi bruger vores kritiske sans. Det gælder fx sætninger som "Pas på farlige ord", "Undersøg tingene", "Pas på sproget" og "Tro på sandheden".

I en sætning som "Vær rolig, når det utænkelige sker", står der under billedet af en dykker, der møder en farlig fisk, bl.a. "Moderne tyranni er terrorledelse" (s. 94). Den efterfølgende tekst fortæller om Rigsdagsbranden i 1933 i Tyskland, og den bruger derefter Putin som skrækeksempel. Her skriver Timothy Snyder, "Tag det nuværende russiske regime, som præsidenten (dvs. Donald Trump) beundrer sådan. Ikke alene kom Vladimir Putin til magten ved en begivenhed, som har en slående lighed med Rigsdagsbranden, han brugte også en serie terrorangreb - nogle virkelige, andre tvivlsomme eller falske - til at fjerne forhindringer på vejen mod den totale magt over Rusland og til at angribe demokratiske naboer" (s. 96). Og som ex nævner han, at Putin eliminerede privat TV og tvivlsomme regionale guvernører til at opnå sit tyranni. Herefter kommer flere andre ex på Putins terrorledelse.

Men Trump går naturligvis ikke ram forbi, da Timothy Snyder bruger flere sætninger til at belyse, hvad den amerikanske præsident står for. Det gælder sætning nr. 10 "Tro på sandheden". Hvis man ikke gør det, opgiver man friheden. Det er jo en kendsgerning, at det er svært at tro på Trumps påstande. Timothy Snyder anfører, at 78 procent af Trumps postulater under valgkampen i 2017 (der menes nok 2016) var forkerte (s. 57). Flere seriøse aviser har senere prøvet at optælle det svimlende antal løgne, som Trump fremførte. Det er tragisk og uhyggeligt.

I næste sætning "Undersøg tingene", sammenstiller forfatteren Hitlers og Trumps brug af ordet løgne "om udtalelser eller kendsgerninger, Trump ikke brød sig om, og han fremstillede journalistik som en kampagne rettet mod ham selv (s. 65). Og forfatteren husker os på, at "Vi ser ikke de mennesker, vi skader, når vi offentliggør falske oplysninger, men det betyder ikke, at vi ikke gør skade." (s. 72).

Under sætningen "Elsk dit fædreland" ser vi et øde landskab med bjergformationer og i forgrunden sidder en kvinde der har plantet et lille træ, hvor der allerede er en fuglerede med æg og en fugl, der er på vej til reden. Herunder står "Vis, hvad Amerika er. De kommende generationer får brug for dit eksempel" (s.103). Derefter viser han en lang række ex på, hvad der ikke er fædrelandskærligt eller patriotisk. Det første ex er, at det er ikke patriotisk at unddrage sig værnepligt og at nedgøre krigshelte og deres familier. Det er en kendt sag, at Trump unddrog sig militærtjeneste i Vietnam af medicinske årsager, og at han gentagne gange har hånet den afdøde senator og krigshelt John McCain, som sad i krigsfangenskab i Vietnam i over fem år. Herudover har Trump talt nedsættende om forældrene til en soldat, der mistede livet som soldat for USA i Irak i 2004.

Det vil føre for vidt at nævne de andre ex, som Timothy Snyder nævner, men mange af disse ex er relateret til Trump og hans regering. På bagsideteksten kan man læse, at "Den politiske orden i USA står i dag over for trusler, der minder om den totalitarisme, som i forskellige aftapninger prægede Europa i sidste århundrede".

Epilogen "Historie og frihed" er et lille essay, hvor Timothy Snyder forsøger at advare os mod, at vi glemmer historien. Han minder os om, at vi indtil for nylig var overbeviste om, at fremtiden kun bestod af mere af det samme. Efter afslutningen på kommunismen i Østeuropa "berusede vi os i myten om afslutningen på historien" (s. 110). Det betød, at "vi svækkede vores forsvarsberedskab, begrænsede vores fantasi og åbnede for præcis den slags regimer, som vi havde fortalt os selv aldrig ville kunne vende tilbage" (s. 111). Det er det, som forfatteren kalder uundgåelighedens politik.

”Evighedens politik” er den anden antihistoriske måde at betragte fortiden på. ”Den beskæftiger sig med fortiden, men på en selvoptaget måde, som er uden reel interesse for kendsgerninger” (s. 114). Som ex nævner forfatteren, at fortalerne for Brexit forestillede sig en ”britisk nationalstat, selv om sådan én aldrig har eksisteret”. Han nævner også, at Front National i Frankrig, der ”vil have vælgerne til at vende ryggen til Europa til fordel for en imaginær fransk førkrigs-nationalstat”. Men han kommenterer kravet med at fastslå, at ”ligesom Storbritannien har Frankrig aldrig eksisteret uden enten et imperium eller et europæisk projekt” (s. 115).

Timothy Snyder konkluderer, at de to standpunkter uundgåelighed og evighed er antihistoriske. For ham gælder det om, at vi bruger historien, så vi forstår, at ”den viser os en række historiske øjeblikke, som alle er forskellige, men ikke fuldstændig unikke. At forstå et sådant øjeblik er det samme som at se muligheden for selv at være med til at skabe et andet. Historien gør det muligt for os at være ansvarlige: ikke for alting, men for noget” (s. 118).

Som det fremgik af begyndelsen af denne anmeldelse, er bogen i lige så høj grad et resultat af Nora Krugs grafiske illustrationer. En anmeldelse som denne kan ikke blive retfærdig, hvis det, som illustratoren har bidraget med, ikke omtales. Illustrationerne kan desværre ikke vises, da der normalt ikke er billeder med i Historie-onlines anmeldelser. Forsiden af bogen viser jo kun en af hendes grafiske illustrationer, og det må derfor slås fast, at illustrationerne er meget forskellige. På bagsiden af bogen hedder det, at Nora Krugs illustrationer giver ”Timothy Snyders analyse nyt liv, nerve og farve”. Nogle af hendes tegninger, fx dem, der kan ses under de forskellige sætninger virker lidt naive ved første blik, men hvis man prøver at forstå, hvad de egentlig udtrykker, er billederne meget vigtige.

Andre steder indgår illustrationerne i en mere collageagtig fremstilling. På s. 42 ser vi nederst et dødningshoved, hvorpå hun har placeret et par ben, som er tegnet, og som forbinder overkroppen og hovedet, der på et foto kigger ind i en blomstrende busk. Nora Krug vil vise, hvordan tyskerne på en bekvem måde hævdede, at de ikke havde vidst noget om holocaust.

Hun bruger tegneserieformatet til at fortælle om Teresa Prekerowas bedrift med at redde en familie fra den visse død ved at undslippe ghettoen i Warszawa (s. 49f).

Disse ex er anført for at vise, hvor forskelligt Nora Krug arbejder med illustrationerne, uden at man kan tale om en bestemt stil. Der er snarere tale om en meget personlig tilgang for at finde det rigtige udtryk, så illustrationerne passer ind i scrapbogformatet. Noget af det, der virker stærkest på denne anmelder, er de fotos, som hun vælger til sine illustrationer. Fotoet af de østrigske jøder er allerede nævnt.

Om tyranni er en meget utraditionel og vigtig bog, fordi den forholder sig til sit emne på en original og meget tankevækkende måde. Der er behov for, at vi forsøger at tænke os godt om, ikke mindst fordi vi befinder os midt i et mareridt, som Trump og Putin samt mange andre diktatorer forsøger at holde os fast i. Bogen giver os gode anvisninger på, hvad vi kan gøre, så vi ikke helt mister modet. For historikere er det opløftende at høre, at ”Historien gør det muligt for os at være ansvarlige: ikke for alting, men for noget”.

[Historie-online.dk, den 24. marts 2026]

SE RELATEREDE ARTIKLER